

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Кваліфікаційна робота
з теми:

**«НАОЧНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Виконала студентка 2 курсу
групи Ang1-M24
спеціальності 014 (Середня освіта
(Англійська мова і зарубіжна література))

Прокопів Олександра Василівна

Керівник: кандидат філологічних наук, доцент
старший викладач кафедри англійської мови

Казимір І.С.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької мови,

Боднарчук Т. В.

Кам'янець-Подільський 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1: Роль наочності у формуванні лексичної компетентності.....	7
1.1 Важливість наочності у вивченні англійської мови в закладах загальної середньої освіти.....	7
1.2 Види наочних засобів для розвитку лексичної компетентності.....	11
1.3 Психологічний вплив наочних засобів на запам'ятовування лексики учнями.....	16
1.4 Використання сучасних технологічних наочних інструментів у викладанні англійської мови.....	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНИХ ЗАСОБІВ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	30
2.1. Розширення словникового запасу за допомогою зображень, карток і інфографіки.....	30
2.2. Застосування мультимедійних ресурсів та відеоматеріалів для розвитку лексики.....	40
2.3. Інтерактивні наочні інструменти (ментальні карти, діаграми, презентації) у процесі вивчення лексики.....	48
2.4. Оцінювання рівня сформованості лексичної компетентності за допомогою наочних засобів.....	52
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	55
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

Вивчення англійської мови в умовах глобалізації є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. Особливе значення надається формуванню комунікативної компетентності, що включає здатність до ефективного володіння лексикою, необхідною для розуміння й продукування мовлення. Лексична компетентність відіграє ключову роль у комунікації, адже саме від рівня засвоєння словникового запасу залежить успішність мовленнєвої діяльності.

Навчальний процес у закладах загальної середньої освіти постійно вдосконалюється, і одним із важливих напрямів є пошук підходів, які підвищують мотивацію учнів, сприяють інтерактивності занять та ефективному використанню наочності. У сучасних умовах формування англомовної лексичної компетентності може стати більш результативним завдяки впровадженню інноваційних методів і технологій, які активізують пізнавальну діяльність учнів та полегшують засвоєння нового лексичного матеріалу.

Одним із таких інструментів є мультимедійна наочність, що поєднує текст, аудіо-, відео- матеріали та інтерактивні елементи. Використання мультимедійних презентацій дозволяє візуалізувати складні мовні явища, полегшити їх сприйняття та сприяє формуванню стійких асоціацій, необхідних для запам'ятовування лексичних одиниць.

Актуальність обраної теми зумовлена потребою розробки й впровадження нових методик, які дозволяють підвищити ефективність формування лексичної компетентності учнів та відповідають сучасним освітнім запитам.

Об'єкт дослідження – наочність на уроках англійської мови у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та практичні особливості наочності у процесі формування англомовної лексичної компетентності учнів у ЗЗСО.

Мета дослідження – визначити дидактичний потенціал наочності та розкрити механізми її ефективного впровадження у процес формування англомовної лексичної компетентності на уроках англійської мови у ЗЗСО.

Для досягнення мети було визначено наступні завдання:

- здійснити теоретичний аналіз сучасних наукових підходів до формування лексичної компетентності у процесі навчання англійської мови;
- проаналізувати провідні методики та педагогічні технології використання мультимедійної наочності в навчанні іноземних мов;
- розробити та науково обґрунтувати авторську методику формування англомовної лексичної компетентності учнів із використанням мультимедійних презентацій, а також створити комплекс дидактичних матеріалів, що відповідають запропонованій методиці;
- сформулювати методичні рекомендації щодо практичного впровадження розробленої методики у діяльність вчителів англійської мови.

Методи дослідження

Теоретичні методи:

- аналіз і синтез - для вивчення психолого-педагогічної, методичної та лінгводидактичної літератури, узагальнення підходів до проблеми формування лексичної компетентності засобами наочності;
- індукція та дедукція - для виокремлення закономірностей у процесі навчання англійської лексики з використанням різних видів візуалізації;
- моделювання - для створення моделі інтегрованого використання наочних засобів у процесі формування лексичної компетентності;
- функційний метод - для аналізу ролі цифрових платформ і мультимедійних ресурсів у навчанні, а також визначення їх функцій у формуванні візуально-лексичних зв'язків.

Емпіричні методи:

- спостереження - для вивчення навчального процесу, зокрема реакції учнів на використання різних видів наочності на уроках англійської мови;

–вивчення й систематизація педагогічного досвіду - для аналізу ефективних підходів і практик застосування візуальних технологій у процесі навчання англійської мови.

Теоретичне значення роботи полягає у створенні основ для подальших досліджень з проблем формування лексичної компетентності з використанням мультимедійних засобів.

Практична цінність полягає у розробці та впровадженні авторської методики, яка може бути використана вчителями англійської мови у процесі навчання. Запропоновані дидактичні матеріали можуть бути адаптовані для різних рівнів знань учнів.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі розкривається актуальність дослідження, визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження, теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі - *Роль наочності у формуванні лексичної компетентності* - здійснюється аналіз теоретичних основ поняття наочності, її видів та значення у навчанні англійської мови, а також розглядаються психологічні аспекти сприйняття навчального матеріалу за допомогою наочних засобів.

У другому розділі - *Методи використання наочних засобів у формуванні англійської лексичної компетентності* - описуються існуючі методики застосування наочності у навчанні, здійснюється аналіз найефективніших підходів до роботи з лексичним матеріалом та пропонується авторська розробка методики формування англійської лексичної компетентності.

У третьому розділі - *Інтеграція наочності у процес навчання англійської мови* - представлено опис експериментального впровадження розробленої методики, результати її апробації та аналіз ефективності використання наочних засобів у навчальному процесі.

У висновках підбиваються підсумки дослідження, формулюються основні результати та рекомендації для практичного використання розробленої методики.

Додатки включають зразки дидактичних матеріалів, таблиці, графіки, анкетні опитування та інші матеріали, які ілюструють результати дослідження.

Структура магістерської роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг основного тексту становить 75 сторінок.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження проблеми використання наочності у процесі формування англomовної лексичної компетентності здобувачів освіти встановлено, що залучення візуальних засобів є одним із найрезультативніших напрямів удосконалення сучасної методики навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

У першому розділі теоретично обґрунтовано роль наочності як потужного когнітивного інструмента, що забезпечує інтенсифікацію пізнавальної діяльності учнів, підвищення рівня їхньої мотивації до навчання та поглиблення процесу засвоєння лексичного матеріалу. Уточнено класифікацію наочних засобів, яка охоплює як традиційні форми (ілюстрації, таблиці, картки), так і сучасні технологічні засоби (інтерактивні презентації, онлайн-платформи, інфографіку тощо). Розкрито психологічні механізми впливу зорових стимулів на процес запам'ятовування, доведено, що візуалізація сприяє формуванню стійких асоціативних зв'язків та забезпечує тривале збереження лексичних одиниць у пам'яті учнів.

У другому розділі проаналізовано методичні підходи до використання наочності у процесі формування англomовної лексичної компетентності. Застосування зображень, навчальних карток, інфографіки, відеофрагментів і мультимедійних ресурсів визначено як ефективний інструмент розширення активного та пасивного словникового запасу, а також розвитку комунікативних і когнітивних умінь учнів. Використання інтерактивних засобів, зокрема ментальних карт, схем і діаграм, розглядається як чинник систематизації лексичного матеріалу та формування аналітичного мислення. Окрему увагу приділено питанням оцінювання рівня сформованості лексичної компетентності, у межах якого наочність виконує мотиваційну, діагностичну та корекційну функції.

У третьому розділі висвітлено особливості інтеграції наочності у структуру навчального процесу – від етапу планування уроків до аналізу навчальних результатів. Визначено ефективні стратегії застосування візуальних матеріалів у поєднанні з цифровими освітніми технологіями (Quizlet, Canva, Wordwall,

LearningApps), що сприяють організації активного, інтерактивного та творчо спрямованого навчання. Результати експериментальної апробації, проведеної на базі Тисівського ліцею, засвідчили суттєве підвищення рівня лексичної компетентності: понад 82% учнів продемонстрували покращення результатів після системного впровадження візуальних засобів у навчальний процес.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що інтегроване використання наочності є не допоміжним, а ключовим методичним чинником у формуванні англомовної лексичної компетентності учнів. Такий підхід забезпечує ефективність, динамічність і комунікативну спрямованість навчання, відповідає когнітивним особливостям сучасного покоління здобувачів освіти та відкриває перспективи для подальшої наукової розробки й практичного впровадження інноваційних візуально орієнтованих технологій у процес навчання іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євтушенко, Н. І. (2020). Використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у процесі підготовки студентів за спеціальністю «Інформатика і мова» (бакалаврського рівня). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 68–72. – с. 68–72.
2. Bigich, O. V. (2011). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Київ: Ленвіт. – с. 45–62.
3. Bruner, J. (1996). *The Culture of Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press. – p. 89–105.
4. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). Harlow: Pearson. – p. 123–138.
5. Paivio, A. (1990). *Mental Representations: A Dual Coding Approach*. Oxford: Oxford University Press. – p. 56–72.
6. Scrivener, J. (2011). *Learning Teaching*. Oxford: Macmillan. – p. 98–112.
7. Brewster, J., Ellis, G., & Girard, D. (2002). *The Primary English Teacher's Guide*. Harlow: Pearson Education. – p. 76–90.
8. Mayer, R. E. (2009). *Multimedia Learning* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. – p. 45–67.
9. Godwin-Jones, R. (2018). Emerging Technologies: Using Mobile Apps for Learning Vocabulary. *Language Learning & Technology*, 22(3), 2–11. – p. 2–11.
10. Wright, A., Betteridge, D., & Buckby, M. (2006). *Games for Language Learning* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. – p. 34–49.
11. Schmitt, N. (2010). *Researching Vocabulary: A Vocabulary Research Manual*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. – p. 101–118.
12. Тесцова, О. О. (2024). Предметно-мовне інтегроване навчання як ефективна методика вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями у галузі спорту. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 214, 319–323. – с. 319–323.

13. Цегельська, М. (2019). Стратегія навчання англійської мови з урахуванням особливостей кліпового мислення учнів. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 19, 189–196. – с. 189–196.
14. Яременко, Н. В. (2019). Сутність предметно-мовного інтегрованого навчання під час вивчення англійської мови немовних факультетів. *Проблеми теорії і методики навчання іноземних мов*, 1, 134–139. – с. 134–139.
15. Cameron, L. (2003). *Teaching languages to young learners*. Cambridge: Cambridge University Press. – p. 45–67.
16. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and language integrated learning*. Cambridge: Cambridge University Press. – p. 12–35.
17. Alemi, M. (2010). Educational games as a vehicle to teaching vocabulary. *Modern Journal of Applied Linguistics (MJAL)*, 2(6), 425–438. – p. 425–438.
18. Hung, H. T. (2015). Flipping the classroom for English language learners to foster active learning. *Computer Assisted Language Learning*, 28, 81–96. – p. 81–96.
19. Gao, L. (2019). Feasibility Study of Fragmentation Learning of College English under the Background of Big Data. *12th International Conference on Intelligent Computation Technology and Automation (ICICTA)*, 506–509. – p. 506–509.
20. Huang, J. (2016). Fragmented Learning: A New Style of Learning Based on “Internet+”. *Education Exploration*, 12, 115–119. – p. 115–119.
21. Mashhadi, F. (2015). Second Language Vocabulary Learning Through Visual and Textual Representation. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 191, 2345–2352. – p. 2345–2352.
22. Teng, M. F. (2023). The Effectiveness of Multimedia Input on Vocabulary Acquisition: A Meta-analysis. *Language Learning & Technology*, 27(1), 45–66. – p. 45–66.

23. Brinton, D. M., Snow, M. A., & Wesche, M. (1989). *Content-based second language instruction*. New York: Newbury House. – p. 22–45.
24. Nation, I. S. P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press. – p. 77–101.
25. Scrivener, J. (2005). *Learning Teaching*. Oxford: Macmillan. – p. 50–70.
26. Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Harlow: Pearson Education. – p. 11–38.
27. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. New York: Pearson Education. – p. 90–115.
28. Harmer, J. (2007). *How to Teach English*. Essex: Pearson Longman. – p. 45–65.
29. Miller, G. A. (1956). The Magical Number Seven, Plus or Minus Two. *The Psychological Review*, 63(2), 81–97. – p. 81–97.
30. Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House. – p. 23–45.
31. Bell, T. R. (2005). Behaviors and attitudes of effective foreign language teachers: Results of a questionnaire study. *Foreign Language Annals*, 38(2), 259–270. – p. 259–270.
32. Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip your classroom: Reach every student in every class every day*. ISTE. – p. 12–35.
33. Baidoo-Anu, D., & Ansah, L. (2023). Education in the Era of Generative Artificial Intelligence (AI): Understanding the Potential Benefits of ChatGPT in Promoting Teaching and Learning. *SSRN Electronic Journal*, 1–22. – p. 1–22.
34. Alqurashi, E. (2019). Blended learning: The effect of AI on student's learning experience. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 14(22), 27–40. – p. 27–40.
35. Ali Alshahrani. (2023). The impact of ChatGPT on blended learning: Current trends and future research directions. *International Journal of Data and Network Science*, 7, 88–101. – p. 88–101.

36. Chen, Y., Jensen, S., Albert, L. J., Gupta, S., & Lee, T. (2023). Artificial intelligence (AI) student assistants in the classroom: Designing chatbots to support student success. *Information Systems Frontiers*, 25(1), 161–182. – p. 161–182.
37. Cooper, G. (2023). Examining science education in ChatGPT: An exploratory study of generative artificial intelligence. *Journal of Science Education and Technology*, 32(3), 444–452. – p. 444–452.
38. Chong, D. (2021). Research on Artificial Intelligence-based English Writing Blended Teaching Mode. *Journal of Physics: Conference Series*, 1852, 1–6. – p. 1–6.
39. Ciolacu, M., & Svasta, P. (2021). Education 4.0: AI Empowers Smart Blended Learning Process with Biofeedback. *Proc. IEEE Global Engineering Education Conference*, 1443–1448. – p. 1443–1448.
40. Garrison, D. R., & Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95–105. – p. 95–105.
41. Klahr, D., & Nigam, M. (2004). The equivalence of learning paths in early science instruction: Effects of direct instruction and discovery learning. *Psychological Science*, 15, 661–667. – p. 661–667.
42. Lage, M. J., Platt, G. J., & Treglia, M. (2000). Inverting the classroom: A gateway to creating an inclusive learning environment. *The Journal of Economic Education*, 31(1), 30–43. – p. 30–43.
43. Nunan, D. (1989). *Designing tasks for the communicative classroom*. Cambridge: Cambridge University Press. – p. 12–35.
44. Oxford, R. (2001). Integrated skills in the ESL/EFL classroom. *ESL Magazine*, 6(1), 44–67. – p. 44–67.
45. Richards, J., & Rodgers, T. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. – p. 50–72.
46. Slavin, R. E. (2003). *Educational psychology: Theory and practice*. Boston: Pearson Education. – p. 67–89.

47. Duffy, T. M., & Jonassen, D. H. (1992). Constructivism: New Implications for Instructional Technology. *Educational Technology Publications*, 31(5), 7–12. – p. 7–12.
48. Celce-Murcia, M., & Brinton, D. M. (2014). *Teaching English as a second or foreign language*. Boston: Heinle & Heinle. – p. 34–56.
49. Dalton-Puffer, C. (2011). Content-and-language integrated learning: From practice to principles? In *CLIL: Content and language integrated learning* (pp. 1–16). Cambridge University Press. – p. 1–16.
50. Thornbury, S., & Slade, D. (2006). *Conversation: From Description to Pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press. – p. 23–45.
51. Vattimo, G. (2000). *El fin de la modernidad: Nihilismo y hermenéutica en la cultura posmoderna*. México, D.F.: Gedisa. – p. 12–35.
52. Lyotard, J. F. (1991). *La condición postmoderna, informe sobre el saber*. Buenos Aires: R.E.I Argentina S.A. – p. 45–62.
53. Fadel, M. R. (2005). Storytelling and vocabulary acquisition at the elementary level. Unpublished magister thesis, Mentouri University, Constantine. – p. 1–72.
54. Huang, J. (2017). Research on Fragmentation Learning Strategy Based on “Internet Plus”: The Evolution from “Fragment” to “Integrality.” *Electrical Education Research*, 8, 78–82. – p. 78–82.
55. Wang, C., Li, X., Zhao, F., & Zhang, L. (2015). Research on Fragmented Learning in the Era of Big Data. *Electronic Education Research*, 10, 26–30. – p. 26–30.